

สรุปย่อการวิเคราะห์ความขัดแย้ง (Conflict Analysis) ในอาเจะห์
สำนักสันติวิธีและธรรมาภิบาล สถาบันพระปกเกล้า

1. **กรณีความขัดแย้ง:** อาเจะห์ ประเทศอินโดนีเซีย (ปี 1976-2005)
2. **ประเภท:** ความขัดแย้งภายในประเทศ – กลุ่มติดอาวุธต่อต้านรัฐ
3. **สถานะปัจจุบัน:** ช่วงฟื้นฟูสันติภาพหลังความขัดแย้ง (Post-conflict reconstruction)
4. **คู่ขัดแย้งหลัก:**

ตัวแสดง	จุดยืน (Position)	จุดสนใจ (Interest)	วิธีการ
รัฐบาลอินโดนีเซีย	บูรณภาพแห่งดินแดน	หากยอมให้แยกดินแดนจะเป็นตัวอย่างแก่พื้นที่อื่น/ ไม่ต้องการถูกมองว่าเป็นผู้แพ้/ สันติภาพในประเทศ	การกวาดล้างทางทหาร/ การพูดคุยสันติภาพ/ การเจรจา
ขบวนการอาเจะห์เสรี (กัม)	แยกตัวเป็นอิสระ	ความเป็นธรรมทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมวัฒนธรรม/ ความภาคภูมิใจในอัตลักษณ์ของตน	กองกำลังติดอาวุธ/ การพูดคุยสันติภาพ/ การเจรจา

5. ความเป็นมา:

อาเจะห์ (Aceh) ตั้งอยู่ตอนเหนือสุดของเกาะสุมาตรา ทางตะวันตกเฉียงเหนือของประเทศอินโดนีเซีย ซึ่งเป็นจุดยุทธศาสตร์สำคัญบริเวณช่องแคบมะละกา นักประวัติศาสตร์เชื่อว่าศาสนาอิสลามได้เผยแพร่เข้าสู่ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ผ่านทางอาเจะห์เป็นแห่งแรกช่วงศตวรรษที่แปด ในยุคสมัยก่อนถึงศตวรรษที่ 17 อาเจะห์เป็นรัฐอิสระที่มีความเจริญรุ่งเรือง ปกครองโดยสุลต่านสืบต่อกันมา เป็นศูนย์กลางของวัฒนธรรมและศาสนาอิสลาม รวมถึงการค้าระหว่างประเทศ แต่ต่อมาในปี 1873 ดัตช์ได้ส่งกำลังทหารเข้ามาเพื่อยึดครองอาเจะห์เป็นอาณานิคม ได้เกิดการสู้รบกันเรื่อยมาจนกระทั่งสิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่สองในปี 1949 ดัตช์ได้ลงนามในสัญญายกอาเจะห์ให้เป็นส่วนหนึ่งของประเทศอินโดนีเซียด้วยความช่วยเหลือจากประเทศอังกฤษ โดยไม่ได้ถามความต้องการของประชาชนในพื้นที่

การต่อสู้เพื่อเอกราชได้ปรากฏขึ้นชัดเจนในปี 1953 ในนามของกลุ่มดาร์ุล อิสลาม (Darul Islam) ถึงแม้หกปีถัดมา ประธานาธิบดีซูการ์โนได้ยอมรับในหลักการให้อาเจะห์เป็นพื้นที่พิเศษ (Special Region - Daerah Istimewa) มีอิสระในการปกครองตนเองด้านศาสนา การศึกษา และวัฒนธรรม แต่อย่างไรก็ตาม คำสัญญาเหล่านี้ก็ไม่ได้มีผลเกิดขึ้นจริงในทางปฏิบัติ ส่งผลทำให้ชาวอาเจะห์ขาดความไว้วางใจในรัฐบาลและ มองว่ารัฐบาลไม่จริงใจที่จะแก้ปัญหา

ปี 1971 โคมหน้าของอาเจะห์ในสายตาของรัฐบาลอินโดนีเซียและประชาคมโลกก็เปลี่ยนไปเมื่อมีการค้นพบน้ำมันและแก๊สธรรมชาติในจังหวัดอาเจะห์ บริษัทธุรกิจน้ำมัน ซึ่งมีคนชวาในจาการ์ตาและชาวต่างชาติเป็นเจ้าของ ได้เข้ามาขุดเจาะหาทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ ซึ่งทำรายได้มหาศาลแก่รัฐบาล แต่รายได้ดังกล่าวกลับตกถึงมือชาวอาเจะห์เพียงน้อยนิด สวนทางกับความเสื่อมโทรมทางสังคมและจำนวนคนต่างถิ่นที่เข้ามาทำงานในพื้นที่ ความไม่เป็นธรรมทางเศรษฐกิจนี้เป็นเหตุผลหลักประการหนึ่ง นอกเหนือจากความต้องการที่จะรักษาอัตลักษณ์ทางเชื้อชาติ ศาสนา และวัฒนธรรมของชาวอาเจะห์ที่แตกต่างจากของคนชวา อันนำไปสู่การก่อตั้งขบวนการอาเจะห์เสรีในปี 1976 โดยฮาซัน ดิ ตีโร (Hasan di Tiro) ผู้สืบเชื้อสายมาจากสุลต่านองค์สุดท้ายที่ถือกันว่าเป็นวีรบุรุษต่อต้านการยึดครองจากชาวดัตช์

6. พลวัตของความขัดแย้ง (Dynamics):

- 5.1 ▼ ปี 1959 คำมั่นสัญญาที่รัฐบาลประกาศให้อาเจะห์มีอิสระในการปกครองตนเองมิได้เกิดขึ้นจริงในทางปฏิบัติ ทำให้ชาวอาเจะห์ขาดความไว้วางใจในรัฐบาลและมองว่าไม่จริงใจที่จะแก้ปัญหา
- 5.2 ▼ ปี 1971 มีการค้นพบน้ำมันและแก๊สธรรมชาติในอาเจะห์ ซึ่งทำรายได้มหาศาลให้แก่รัฐบาล แต่รายได้ดังกล่าวตกถึงมือชาวอาเจะห์เพียงน้อยนิด สวนทางกับความเสื่อมโทรมทางสังคมและจำนวนคนต่างถิ่นที่เข้ามาทำงานในพื้นที่
- 5.3 ▼ ปี 1976 ขบวนการอาเจะห์เสรีหรือกัม (Gerakan Aceh Merdeka, GAM) ถูกก่อตั้งขึ้นเพื่อปลดปล่อยอาเจะห์จากรัฐบาลจาการ์ตา
- 5.4 ▼ ปี 1989 รัฐบาลประกาศให้อาเจะห์เป็นพื้นที่ปฏิบัติการทางทหาร (Military Operations Area – Daerah Operasi Militar, DOM) ซึ่งก่อให้เกิดผลข้างเคียงคือการละเมิดสิทธิมนุษยชนอย่างกว้างขวาง ทำให้ประชาชนในพื้นที่หันมาเป็นแนวร่วมและให้การสนับสนุนฝ่ายกัมมากขึ้น
- 5.5 ▲ ปี 1998 ประธานาธิบดีซูฮาร์โตลงจากอำนาจ บรรยากาศทางการเมืองผ่อนคลายจากระบอบเผด็จการมาสู่ประชาธิปไตย
- 5.6 ▲ ปี 2002 รัฐบาลและกัมบรรลุข้อตกลงยุติความเป็นปฏิปักษ์ (Cessation of Hostilities Agreement, CoHA) ที่กรุงเจนีวา โดยมีศูนย์ Henry Dunant Center (HDC) เป็นคนกลางในการเจรจาสันติภาพ
- 5.7 ▼ ปี 2003 ข้อตกลง CoHA หยุดชะงักลง รัฐบาลประกาศกฎอัยการศึก และตามมาด้วยปฏิบัติการทางทหารครั้งใหญ่ที่สุดในประวัติศาสตร์โดยมีเป้าหมายในการทำลายล้างฝ่ายกัมให้หมดสิ้นภายในสามเดือน
- 5.8 ▲ ปี 2005 ทั้งสองฝ่ายเข้าร่วมลงนามในบันทึกความเข้าใจ (Memorandum of Understanding, MOU) ที่กรุงเฮลซิงกิ โดยมีศูนย์ Crisis Management Initiatives (CMI) เป็นคนกลางในการเจรจา

7. บริบทแวดล้อม

7.1. บริบทภายในประเทศ

บรรยากาศความเป็นประชาธิปไตยที่มีมากขึ้นหลังจากที่ซูฮาร์โตพ้นจากอำนาจเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้กระบวนการสันติภาพเติบโตและพัฒนา มีการเปิดพื้นที่ทางการเมืองให้แก่กลุ่มผู้ไม่เห็นด้วยกับรัฐ ได้มีโอกาสแสดงออกมากขึ้น ประกอบกับผู้นำฝ่ายการเมืองยึดมั่นที่จะใช้สันติวิธีในการแก้ไขความขัดแย้งด้วยการเจรจากับกลุ่มผู้ก่อความไม่สงบ

7.2. บริบทระหว่างประเทศ

ประชาคมระหว่างประเทศสนับสนุนและผลักดันให้ทั้งสองฝ่ายแก้ไขปัญหาด้วยสันติวิธี ยอมรับในหลักบูรณภาพแห่งดินแดนของประเทศอินโดนีเซีย ตราบเท่าที่รัฐบาลอินโดนีเซียไม่ใช้ความรุนแรงไม่ละเมิดสิทธิมนุษยชนหรือกดขี่ข่มเหงชาวอาเจะห์ อันจะเป็นการสร้างเงื่อนไขให้ฝ่ายกัมมีความชอบธรรมที่จะแบ่งแยกดินแดน

8. ประเด็นปัญหา (Issues):

8.1. สาเหตุรากเหง้าของความขัดแย้ง (Root Causes)

- 8.1.1. ความรู้สึกที่ไม่ได้รับความเป็นธรรมในการจัดสรรทรัพยากรและรายได้จากน้ำมันและแก๊สธรรมชาติที่ขุดพบในอาเจะห์ โดยที่ทรัพยากรเป็นของคนในพื้นที่ แต่รายได้จำนวนมากกลับไปตกอยู่ที่ส่วนกลาง ซึ่งสวนทางกับความเชื่อมโยงทางสังคมอันเกิดจากอุตสาหกรรมและการอพยพเข้ามาในอาเจะห์ของคนต่างถิ่นที่คนในพื้นที่ต้องรับภาระ
- 8.1.2. สำนักแห่งความภาคภูมิใจในประวัติศาสตร์ที่เคยรุ่งเรืองของรัฐอาเจะห์ ในฐานะที่เคยเป็นรัฐอิสระ เป็นศูนย์กลางทางการค้าและทางวัฒนธรรมอิสลามในภูมิภาค ซึ่งขัดแย้งกับความรู้สึกของการถูกกดขี่บีบคั้นภายใต้การปกครองจากรัฐบาลกลาง

8.2. ปัญหาที่ตามมาหลังจากความขัดแย้ง

- 8.2.1. การปะทะกันโดยกองกำลังของทั้งสองฝ่าย ทำให้ความรุนแรงและความหวาดกลัว (Terror) ขยายตัวเป็นวงกว้างในพื้นที่
- 8.2.2. การละเมิดสิทธิมนุษยชนโดยเจ้าหน้าที่รัฐอันเกิดจากการตรวจค้นจับกุมที่รุนแรงและการใช้อำนาจนอกกฎหมาย ซึ่งทำให้แนวร่วมของกัมเพิ่มขึ้นเป็นจำนวนมาก
- 8.2.3. ความไม่ไว้วางใจระหว่างรัฐบาลกลางและชาวอาเจะห์อันส่งผลต่อความสัมพันธ์ระหว่างคนอาเจะห์กับคนชวา

9. ข้อตกลงสันติภาพหลักจาก MOU

- 9.1. อาเจะห์เป็นส่วนหนึ่งของประเทศอินโดนีเซียภายใต้รัฐธรรมนูญ
- 9.2. คณะผู้บริหารของอาเจะห์มีอำนาจในการบริหารจัดการกิจการสาธารณะภายในอาเจะห์ ยกเว้นกิจการต่างประเทศ การป้องกันประเทศ ความมั่นคงแห่งชาติ การเงินการคลัง และการศาสนา ซึ่งเป็นอำนาจของรัฐบาลกลาง
- 9.3. อาเจะห์จะได้รับการจัดสรรรายได้ที่มาจากทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ในสัดส่วนร้อยละ 70 ในขณะที่รัฐบาลกลางจะได้รับส่วนแบ่งร้อยละ 30 โดยมีระยะเวลาตามที่กำหนด
- 9.4. อาเจะห์มีสิทธิที่จะใช้สัญลักษณ์ที่แสดงถึงอัตลักษณ์ของชาวอาเจะห์ รวมถึงธงชาติของตนเองด้วย
- 9.5. ชาวอาเจะห์สามารถตั้งพรรคการเมืองท้องถิ่นของตนเองเพื่อรับสมัครเลือกตั้งในระดับชาติได้
- 9.6. รัฐบาลจะจัดตั้งศาลสิทธิมนุษยชนขึ้นในอาเจะห์ รวมถึงคณะกรรมการเพื่อสัจจะและความสมานฉันท์ (Commission for Truth and Reconciliation)
- 9.7. รัฐบาลจะนิรโทษกรรมแก่ผู้ร่วมขบวนการทุกคนและปล่อยนักโทษที่ถูกคุมขังไว้ภายใน 15 วันนับจากการลงนามข้อตกลงโดยปราศจากเงื่อนไข
- 9.8. ฝ่ายกัมจะยอมปลดอาวุธทั้งหมดที่ตนมีภายหลังจากการลงนาม การใช้อาวุธใดๆจากฝ่ายกัมถือเป็นการละเมิดข้อตกลงและจะถูกลงโทษตามกฎหมาย

- 9.9. รัฐบาลกลางและคณะผู้บริหารอาจะห์จะร่วมกันจัดทำโครงการฟื้นฟูเพื่อสนับสนุนให้กลุ่มขบวนการสามารถกลับคืนสู่สังคมได้อย่างปกติสุข
- 9.10. สหภาพยุโรปและภาคีอาเซียนจะร่วมกันก่อตั้งหน่วยงานติดตามการปฏิบัติตามข้อตกลงในอาจะห์ (Aceh Monitoring Mission, AMM) เพื่อติดตามและผลักดันกระบวนการฟื้นฟูสันติภาพให้ เป็นไปตามข้อตกลง

10. ปัจจัยที่เอื้อต่อการยุติความรุนแรง

- 10.1. บรรยากาศความเป็นประชาธิปไตยที่เปิดพื้นที่ทางการเมืองให้แก่กลุ่มต่างๆ ในสังคมมากขึ้น
- 10.2. ผู้นำทางการเมืองส่งสัญญาณชัดเจนว่าต้องการที่จะพูดคุยกับฝ่ายกัมเพื่อหาข้อตกลงไปสู่สันติภาพ (Peace Talk)
- 10.3. ภาคส่วนต่างๆ ในพื้นที่ เช่น ประชาสังคม เอ็นจีโอ นักธุรกิจ ต่างทำหน้าที่เป็นข้อต่อ (Connectors) เพื่อเชื่อมประสานระหว่างรัฐบาลกับฝ่ายกัมให้เกิดการพูดคุยกัน
- 10.4. ความรู้สึกเหนื่อยล้าของทั้งสองฝ่ายจากการต่อสู้ และตระหนักแล้วว่าแม้จะไม่แพ้ในเวลาอันใกล้ แต่ถึงอย่างไรก็จะมีทางชนะอีกฝ่ายได้
- 10.5. คนกลางที่ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยมีบารมี เป็นที่ยอมรับและไว้วางใจจากทั้งสองฝ่าย
- 10.6. ทางออกที่ตกลงกันได้นั้น เป็นทางออกที่รักษาน้ำตา เกียรติยศ และศักดิ์ศรีของทั้งสองฝ่าย
- 10.7. เหตุการณ์สีนามิ ซึ่งเป็นเหตุการณ์ที่ไม่คาดฝันก่อให้เกิดแรงกระตุ้นสำนึกทางศีลธรรม ว่าการสู้รบ รังแต่จะทำให้เกิดความเสียหายทางชีวิตและจิตใจ อันนำไปสู่ความย่อเย็บขบของทุกฝ่าย

หมายเหตุ:

การวิเคราะห์ความขัดแย้งเป็นเพียงการวิเคราะห์ที่มุ่งให้เห็นภาพรวมของความขัดแย้งสำหรับการทำความเข้าใจเบื้องต้นเท่านั้น แต่ไม่อาจสะท้อนให้เห็นถึงความซับซ้อนอันเป็นธรรมชาติของความขัดแย้งได้อย่างสมบูรณ์แบบ ซึ่งต้องการรายละเอียดการวิเคราะห์ที่ ลึกซึ้งมากขึ้นไปตามลำดับ